

Nieuwsbrief

11^e jaargang nr. 2, september 2010

Uitgave van de Provinciale Commissie
Kerk & Israël Zuid-Holland
p/a Steunpunt Zuidwest
Dorpsstraat 50,
2995 XH Heerjansdam

TER INLEIDING

Beste lezers!

Verbondenheid met Israël: een dilemma?

De laatste jaren wordt her en der in het land de discussie gevoerd over de verbondenheid met Israël en de betekenis van de Israëlzondag. Kunnen we deze nog wel vieren? Of moeten we er maar liever een Midden-Oostenzondag van maken? Of moeten we deze zondag maar gewoon even vergeten en erover zwijgen voorlopig, tot het tij keert? Het antwoord daarop luidt: nee, dat kunnen we niet.

In de kerkorde van de PKN (de grondwet van de kerk) is geformuleerd dat “de kerk zich geroepen weet gestalte te geven aan haar onopgeefbare verbondenheid met het volk Israël”. Deze uitspraak is niet afhankelijk van de omstandigheden, maar blijft overeind in goede en vooral ook in moeilijke tijden. Onze kerkordelijke roeping dreigt uit zicht te raken door de verharding van het Israëliësch-Palestijns conflict.

Onopgeefbaar verbonden met het volk Israël. Dat is mooi gezegd, maar wát zeg je daarmee en, nog sterker, wat doe je met zo’n uitspraak? Hoe breng je dat in praktijk?

Joden, waar ook ter wereld en ook hier in Nederland, worden afgerekend op de politiek van de Israëliësch regering, antisemitisme laait weer in alle hevigheid op en er gaan zelfs stemmen op om de Israëlzondag maar af te schaffen en die uitspraak over onopgeefbaar verbonden uit de kerkorde te schrappen.

Verbondenheid. Dit woord doet denken aan verbond, een bijbels begrip dat als een rode draad door de geschiedenis van het volk Israël loopt. God sluit onopgeefbaar een verbond met het volk Israël. Via Jezus hebben wij, als christenen uit de heidenen, die God van Israël leren kennen en mogen ons zo aansluiten bij Israël en op geheel eigen wijze deel uitmaken van dat verbond.

Dé cruciale vraag is: zijn én blijven wij een betrouwbare partner, door dik en dun, in voor- en tegenspoed? Dat is toch waar het om gaat in een verbond?

Als gelovigen in de kerk hebben wij geen echte invloed op de politiek ingewikkelde situatie in de staat Israël; de kerkorde is ook geen politiek partijprogramma.

De kerkorde heeft ten aanzien van het volk Israël wel een theologische opdracht, in de eerste plaats bedoeld voor de situatie in ons eigen land (er staat niet voor niets ‘de verenigde Protestantse Kerk in Nederland!’) en die opdracht vraagt om gelovig handelen. Woord en daad horen bij elkaar.

De bijbel die wij aan het volk Israël te danken hebben en die ons zo vertrouwd is, biedt ons een onuitputtelijke bron om te leren wat gerechtigheid, verbondenheid en trouw is.

Dat de Joodse gemeenschap in Nederland iets van die woorden zal terugvinden in ons handelen als leden van de kerk. Dát is waar het om gaat bij Kerk & Israël.

Namens de Provinciale Commissie Kerk & Israël, Lenny van der Linden, voorzitter.

Israëlzondag 3 oktober 2010

Vertrouw op de HEER en doe het goede

De eerste zondag in de maand oktober is vanaf 1950 binnen de kerk traditiegetrouw aangegeven als Israëlzondag. Net een gewone zondag, maar tóch net even anders

Op deze zondag in het bijzonder willen wij als kerk heel bewust stilstaan bij de onopgeefbare verbondenheid met Israël, in de breedste zin van het woord: land, volk en staat.

Het thema van de Israëlzondag dit jaar is "Vertrouw op de HEER en doe het goede".

Dit citaat uit Psalm 37:3 is onze leidraad gedurende deze Israëlzondag.

Spiritualiteit en ethiek gaan samen, geloven en doen: ze horen bij elkaar.

Wat kunnen we doen om onze wereld veiliger te maken, om in vrede met elkaar samen te leven?

Wat doet mensen goed, en hoe kunnen we het goede delen met elkaar?

De kern van het werk van Kerk & Israël is in de eerste plaats: mensen in de kerk bij de Joodse wortels van hun geloof brengen.

De verbondenheid met elkaar ervaren, ook door elkaar te ontmoeten. Met elkaar in gesprek komen en blijven, zowel in Nederland, als in Israël.

Bijbelteksten

In de synagoge viert men op 1 oktober Simchat Tora (Vreugde der Wet) en leest men Deuteronomium 33:1 – 34: 12; Genesis 1: 1 - 2:3; Numeri 29:35 - 30:1; Jozua 1: 1 – 18.

Het gemeenschappelijk leesrooster in de kerk volgt Habakuk 3: 1- 3, 16 – 19; Psalm 37:1 – 11 en Lucas 17: 1- 10. De preekshets gaat uitgebreid in op deze teksten.

De Joodse bijdrage geeft nadrukkelijk aandacht aan de Joodse spiritualiteit rondom de sjabbat.

Hoe komt u aan het materiaal

Alle materiaal is te vinden op de website www.pkn.nl (themasites/kerkenisraël)

Het wordt automatisch toegezonden aan alle dienstdoende predikanten en de bekende contactpersonen Kerk en Israël.

Natuurlijk is het ook gratis en eenvoudig van de site te downloaden, zodat u altijd genoeg exemplaren heeft voor bijvoorbeeld gastvoorgangers en kindernevendienstleiding.

Collectefolders kunt u bestellen via de jaarlijkse algemene bestellijst voor collectefolders die bij uw scriba of voorzitter van de diaconie bekend is.

Ontmoeting in Nes Ammim

Dit jaar wordt rondom de collecte extra aandacht besteed aan Nes Ammim, een internationale christelijke nederzetting in Galilea. Deze kibboets, die al bijna 50 jaar bestaat, wordt breed ervaren als een veilige enclave. Nes Ammim maakt onderlinge dialoog en daadwerkelijke ontmoeting tussen de Joodse en Arabische mensen mogelijk. Dit leidt tot meer begrip en biedt persoonlijke kansen op onderlinge vrede.

Bij het werk van Nes Ammim worden ook vrijwilligers uit Europa betrokken, en dat levert soms verrassende combinaties en indrukwekkende ervaringen bij de deelnemers op.

Op www.pkn.nl/kerk&israel vertelt het Nederlandse predikantenechtpaar Frans van der Sar en Annemarie van Andel over deze ervaringen en over hun eerste jaar bij Nes Ammim.

☆☆

Leerhuis van Pastores Rotterdam, seizoen 2010 - 2011

"Het bezoeken van het leerhuis inspireert mij sowieso bij het voorbereiden van de preek en bij de catechese". Deze woorden horen we geregeld van bezoekers van het Leerhuis van Pastores.

Het komend seizoen belooft een spannend seizoen te worden, want we zullen een begin maken met het bespreken van HET VERBOND VAN DE REGENBOOG..

De regenboog kent zeven kleurschakeringen evenals het verbond van Noach zeven beginselen kent. De bijbel belooft zelfs dat wie begint met de toepassing van deze beginselen, zegen en voldoening zal vinden!

En omgekeerd, een kerk of een maatschappij die deze beginselen verwaarloost, zal het erg moeilijk krijgen.

Dat is dus nogal wat...

We beleggen zeven ochtenden die u zeker voldoening zullen schenken, omdat u zinvolle en toepasbare uitleg zult krijgen bij de thema's.

Data: 7 oktober - 28 oktober - 18 november - 9 december –
20 januari 2011 - 3 maart - 7 april - 12 mei
(conclusies en evaluatie: gaan we een Noach-academie oprichten?)

Plaats: Verrijzeniskerk te Rotterdam - Alexander
Springerstraat 340
3067 CX Rotterdam

Kosten: € 70,- (Post ING 547300)

Materiaal wordt verzorgd.

Voor meer informatie en aanmelden: ds. Jak Verwaal, jak.verwaal@planet.nl

☆☆

Leerhuis Alblasserdam

Ook in dit seizoen gaan we verder met het bespreken van Tenachon Tora, tijdschrift over de Hebreeuwse bijbel.

De uiteenlopende bronnen van de Joodse traditie, de commentaren van Joodse leraren op de tekst van de eerste vijf bijbelboeken zijn boeiend en leerzaam. De bijgaande vragen nodigen uit tot nadenken en doorpraten met elkaar om tot een dieper begrip van de teksten te komen.

Nieuwe deelnemers zijn van harte welkom.

We komen ca. 7 keer bij elkaar op zondagavonden. De eerste bijeenkomst is gepland op **zondag 12 september a.s.** om 20.00u, Tooropstraat 1, Joke de Waal en Arie Dekker, telefoon: 078-6931220.

Tevens is er een mogelijkheid tot het bespreken van Tenachon over de Psalmen en binnenkort gaat het tijdschrift Tenachon Nieuwe Testament verschijnen.

Hebt u belangstelling om over (één van) deze onderwerpen mee te denken en met elkaar van gedachten te wisselen, neemt u dan gerust contact met ons op.

Heeft u behoefte aan informatie over (een onderwerp betreffende) de Joodse traditie, dan kunt u ons altijd bellen.

Leerhuis Kerk en Israël

Wat betekent de onverbreekelijke verbondenheid van onze Protestantse Kerk met Israël? Waar liggen de wortels van het anti-judaïsme in het Christendom? Hoe leren we de bijbel opnieuw te verstaan vanuit zijn joodse oorsprong? Wat betekent dit concreet voor ons bestaan?

Over dit soort vragen spreken we openhartig met elkaar in het Leerhuis. Uitgangspunt is het zorgvuldig lezen en bevragen van teksten uit Joodse bron. De confrontatie met onze actuele vragen en levenservaringen opent vaak nieuwe perspectieven, een doorgaand inspirerend leerproces.

Dit jaar nemen we eerst deel aan de drie studieavonden over het Israëlisch-Palestijns conflict op 28 september, 26 oktober en 23 november (zie hieronder). Vanaf januari gaan we door met de Thora-studie met behulp van Tenachon-afleveringen, uitgegeven door de B. Folkertsma-uitgeverij voor Talmudica. Elke keer een sidra, een Bijbelgedeelte zoals dat in de synagoge gelezen wordt.

We lezen mee met de leraren van Talmoed en Midrasj en met de grote joodse verklaarders van de middeleeuwen tot heden. We beginnen op dinsdagavond 25 januari met Exodus 1: 1-6:1.

Nieuwe deelnemers zijn van harte welkom. Het leesmateriaal wordt vooraf verspreid.

Wanneer : vanaf januari 2011 elke 4^e dinsdagavond van de maand,
dus op 25/1, 22/2, 22/3, 26/4 en 24/5.

Waar : Bethelkerk-Consistorie

Tijd : 20.00 – 22.00 uur

Contactpersoon : Maarten Ouwens, mao@hetnet.nl of tel. 0180-616524

Thema-activiteiten Kerk en Israël

De PKN-werkgroep Kerk en Israël te Barendrecht wil de belangstelling voor en de kennis van het Jodendom bevorderen. Naast het leerhuis wordt ook dit jaar een gevarieerd programma georganiseerd met lezingen, gespreksavonden, een muzikale presentatie en een bezoek aan een viering in de synagoge te Delft.

“Het Israëlisch-Palestijns conflict in de context van de Arabische wereld van het Midden-Oosten”

Drie studie- en gespreksavonden voor gemeenteleden en ambtsdragers over dit synodaal rapport uit 2008: “een bijdrage aan de meningsvorming in de Protestantse Kerk in Nederland”.

Over dit actuele, complexe en emotioneel geladen onderwerp willen we een open en respectvol gesprek met elkaar voeren met als leidraad het synoderapport.

Het geeft een schets van de historische, politieke, volkenrechtelijke en religieuze aspecten van dit conflict, een overzicht van de protestantse positiebepaling en theologische grondlijnen. Het mondt uit in een voorstel voor een kerkelijk beleidskader, waarin gepoogd wordt recht te doen aan de relaties met de Joden, de Palestijnen en de christenen in Israël.

De opbouw van de drie avonden biedt ruimte aan het delen van persoonlijke ervaringen en is gericht op het erkennen van overeenkomsten en verschillen in onze overtuigingen. Als dat lukt is er al veel gewonnen! Het rapport wordt vooraf verspreid.

Wanneer : dinsdagavond 28 september, 26 oktober en 23 november, 20.00-22.00 uur

Waar : Bethelkerk-Consistorie

Leiding : ds. Cees Romkes, Wim Janssen en Maarten Ouwens

Opgave bij : Maarten Ouwens, tel 0180-616524 of mao@hetnet.nl
Wim Janssen wgmjanssen@planet.nl of 0180-620851

“De gelijkenissen in de Evangelien, door Joodse ogen gezien”

Lezing door dr. M van Loopik

De mondelinge Joodse traditie, die vanaf het einde van de 2^e eeuw door de rabbijnen op schrift is gesteld, heeft grote invloed gehad op Jezus en de schrijvers van het Nieuwe Testament. Voor een goed verstaan daarvan door christenen is vertrouwde kennis met de rabbijnse benadering onmisbaar. Joodse lezing van de gelijkenissen biedt hiertoe een verrassende kennismaking!

Dr. Marcus van Loopik (1950) studeerde Theologie aan de R.U. te Utrecht van 1970-1976 en is freelance publicist op het gebied van Judaica. Hij is vanaf 1978 verbonden aan de B. Folkertsma Stichting voor Talmudica in Hilversum, geeft daar lessen in het lezen van rabbijnse teksten en is tot op heden medeauteur van het blad Tenachon.

Hij promoveerde aan de Vrije Universiteit in de faculteit der Godgeleerdheid op het proefschrift: 'Het Messiaanse Perspectief in de Synagogale Liturgische Cyclus.'

Marcus van Loopik verzorgde zeer veel publicaties op het gebied van het Jodendom en werkt sinds tientallen jaren ook als grafisch kunstenaar.

Wanneer : dinsdagavond 16 november, 19.30-21.30
Waar : Triomfatorkerk
Kosten : collecte
Contactpersonen : Coosje Engel, tel 0180-618456
Wim Janssen wgmjanssen@planet.nl of 0180-620851

“Geloven in het Midden-Oosten”

Lezing door prof. dr. Simon Schoon

Een avond voor een breed publiek over een uitdagend onderwerp. De titel houdt twee vragen in: Wat is de plaats van religie in het conflict? en Kun je nog geloven dat er ooit een oplossing komt? Vanuit zijn levenslange betrokkenheid en vele relaties met Joden en Arabieren zet dr. Schoon zijn genuanceerde standpunten uiteen.

Simon Schoon (1944) is emerituspredikant PKN en was bijzonder hoogleraar voor de Verhouding Jodendom-Christendom aan de Theologische Universiteit in Kampen. Hij werkte als pastor en studiebegeleider van 1974-1981 in de christelijke nederzetting Nes Amim, waar hij ook weer in 2007-2009 actief was. In 1981 richtte hij het Overlegorgaan Joden en Christenen (OJEC) op, waarvan hij tot 1992 ook voorzitter was. Dr. Schoon heeft vele publicaties op zijn naam staan, organiseert reizen naar Israël/Palestina en is een geanimeerd spreker.

Wanneer : dinsdagavond 14 december, 20.00-22.00 uur
Waar : De Ontmoeting
Kosten : collecte
Contactpersonen : Wim Janssen wgmjanssen@planet.nl of 0180-620851
Maarten Ouwens mao@hetnet.nl of 0180-616524

“Muziek van de Joodse feestdagen”

Petra Katzenstein zingt en presenteert muziek uit en rond de synagoge

Mevr. Petra Katzenstein (1963) was dramatherapeute en leidt de afdelingen Educatie/Het Kindermuseum en de Hollandse Schouwburg als managementlid van het Joods Historisch Museum in Amsterdam. Ze is al 25 jaar chazan, voorzanger van de Joods Liberale Gemeente in Gelderland, waar ze is opgegroeid. Haar man, David de Vries, longarts van beroep, dirigeerde het koor van de Joodse gemeente op Curacao. Hij begeleidt haar op gitaar en samen zingen ze met veel plezier.

Een overzicht van de muziek van de Joodse feestdagen, door het gehele jaar heen, wordt door hen op levendige wijze gepresenteerd. Het belooft een rijke spirituele beleving te worden!

Wanneer : zondagmiddag 6 februari 2011, 16.00-18.00 uur
Waar : Dorpskerk
Kosten : collecte
Contactpersonen : Coosje Engel, tel 0180-618456
Wim Janssen wgmjanssen@planet.nl of 0180-620851

“De Sjabbat in de Joodse traditie”

Lezing door Rabbijn Jochanan Boosman

Rabbijn J.J.P.Boosman (1947) hield vorig seizoen een boeiende lezing en komt nu weer naar Carnisse Haven. Hij was voorheen werkzaam als hoofdkrijgsmachtrabbijn en bekleedde diverse functies binnen en buiten de Joodse gemeenschap. Zo trad hij recentelijk toe tot het algemeen bestuur van het OJEC.

Rabbijn Boosman zal ingaan op de betekenis van de Sjabbat, die door de Joodse geleerden wel " het fundament van ons geloof "genoemd wordt. Hij zal stilstaan bij haar relatie met de Schepping en met de Uittocht uit Egypte. Ook de ge- en verboden die met de Sjabbat verbonden zijn en hun achtergrond komen aan de orde. Een en ander zal verduidelijkt worden aan de hand van de wijze waarop deze in het leven van de Jood vorm krijgen.

Uiteraard is er ruimschoots gelegenheid tot het stellen van vragen.

Wanneer : dinsdagavond 8 maart 2011, 20.00-22.00 uur
Waar : Carnisse Haven
Kosten : collecte
Contactpersonen : Coosje Engel, tel 0180-618456
Wim Janssen wgmjanssen@planet.nl of 0180-620851

Bezoek aan de synagoge te Delft

Het bijwonen van de vrijdagavondviering

In de monumentale synagoge uit 1861 aan de Koornmarkt 12 mogen we de dienst aan het begin van de sjabbath meevieren. De Open Joodse Gemeente Klal Israel te Delft heet ook niet-Joden en half-Joden van harte welkom bij de vieringen. Het is een progressieve gemeente waarin vrouwen en mannen gelijkberechtigd zijn.

Rabbijn Issachar Tal van Kekem leidt de dienst, die om 19.30uur begint en ongeveer een uur duurt. Hij woonde 18 jaar in Israël, stond in 2005 mede aan de wieg van deze gemeente en studeerde drie jaar geleden af als rabbijn.

We reizen gezamenlijk met de trein vanaf station Barendrecht, waarbij Coosje Engel vooraf vertelt over de liturgie. In Delft is het ca. 500 m. lopen. We hopen om 21.45 uur weer terug te zijn.

Wanneer : vrijdagavond 20 mei 2011
Waar : NS station Barendrecht
Tijd : 18.15 uur, vertrek 18.30 uur
Contactpersonen : Coosje Engel, tel 0180-618456
Wim Janssen wgmjanssen@planet.nl of 0180-620851

☆☆

Leerhuis Noordeloos

Ook dit jaar organiseert de Classicale Werkgroep Kerk en Israël voor de Classis Alblisserdam en Gorinchem, weer een 8 tal thema-avonden, in samenwerking met de Stichting Birkat Olam.

Het thema van dit seizoen :

“ Verhalen rondom de persoon van de aartsvader Abraham”.

De inleider is dr. Lewie Mordegai.

Locatie: Ontmoetingskerk, M.J. Veder van Hobokenstraat 15, Noordeloos.

Tijdstip: van 19.30 - ca. 21.45 uur.

De data van de avonden: 21 september- 19 oktober – 16 november – 14 december 2010 en

11 januari- 8 februari – 8 maart – 5 april 2011.

Deelnamekosten € 90,- voor de hele cursus.

Nadere informatie: P. van der Pols, telefoon 0180-418166.

☆☆

Nieuwe OJEC publicatie op komst

Onder de titel *Geloven in Dialoog. Reflecties op de Joods-Christelijke dialoog* verschijnt eind september een verzameling opstellen van 13 auteurs, allen actief in de Joods-christelijke dialoog in Nederland en Israël. Dit boek is een initiatief van *Sha 'ar*, een denktank binnen het OJEC (Overlegorgaan van Joden en Christenen).

Geloven in Dialoog wil de betekenis en de noodzaak van de dialoog tussen Joden en christenen opnieuw onder de aandacht brengen. *Geloven in Dialoog* laat zien dat feitelijke interactie tussen religies en de interreligieuze dialoog onlosmakelijk deel uitmaken van de Joodse en christelijke identiteit.

De presentatie van *Geloven in Dialoog* vindt plaats op **dinsdag 28 september**, van **14.00-17.30** in het Landelijk Dienstencentrum van de PKN, Joseph Haydnlaan 2a, Utrecht i.s.m. de Protestantse Raad.

Drie sprekers reageren op één van de thema's in het boek. Hieronder rabbijn *Tamarah Benima*, liberaal rabbijn en publiciste, en prof. dr. *Peter Nissen*, hoogleraar cultuurgeschiedenis van de religiositeit aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Na een pauze zullen inleiders, auteurs en aanwezigen worden betrokken in een discussiegesprek onder leiding van Hennie Burggraaff. Bijwonen van de presentatie op basis van een vrijwillige bijdrage ter plekke, aanmelding is vereist (F.Barnhoorn@pkn.nl)

Geloven in Dialoog verschijnt onder redactie van Leo Mock, Eric Ottenheijm en Simon Schoon bij uitgeverij Amphora te Amstelveen en kost, naar verwachting, € 15,-. Voor meer informatie, hmottenheijm@tele2.nl

Inhoud

Het boek is ingedeeld in drie thematische blokken: religieuze identiteit, Land en staat Israël en perspectieven.

In het eerste deel belicht *Dineke Houtman* het ontstaan van Jodendom en christendom in de eerste eeuwen van de gangbare jaartelling en laat zij zien, dat er geen eenduidige scheiding van wegen was. *Henk Vreekamp* gaat in op zondag en kerstfeest en vraagt zich af of en hoe hier oudere, joods liturgische noties weer kunnen gaan resoneren. *Marieke den Hartog* beschrijft het Ojec weekend Leren en Vieren als een model van interreligieuze dialoog, waarin leergesprekken en liturgische expressie hand in hand gaan. *Leo Mock* en *Eric Ottenheijm* problematiseren de begrippen 'Joods' en 'christelijk' met voorbeelden waarin het niet duidelijk is, waar het Joodse ophoudt en het christelijke begint.

Vijf bijdragen richten zich op het Land en de staat Israël. Christenen ervaren het Israëlijsch-Palestijnse conflict als een botsing van loyaliteiten. Afname van interesse voor de dialoog met het Jodendom en ongerustheid aan Joodse zijde zijn de gevolgen. Toch liggen juist hier indringende vragen. *Tzvi Marx* bespreekt de religieuze betekenis van het Land Israël binnen de Joodse traditie. *Tineke de Lange* laat zien dat in de context van christelijke pelgrimage en Rooms Katholieke theologie het Land eveneens een bijzondere betekenis heeft. *Douwe van der Sluis* analyseert theologische studiereizen naar Israël en hun betekenis in het kader van het Israëlijsch-Palestijnse conflict. *Frans van der Sar* laat zien hoe Nes Ammim fungeert als ontmoetingsplaats voor Joodse en Arabische Israëli's en Palestijnen. *Simon Schoon* gaat in op de vraag hoe in de dialoog geïnteresseerde christenen zich op een positieve wijze kunnen opstellen binnen het huidige conflict zonder zelf deel van het probleem te worden.

De derde reeks gaat over kwesties in de Joods-christelijke dialoog. *Kees Jan Rodenburg* analyseert de theologische discussie over zending en dialoog onder orthodox reformatorische en evangelische christenen. *Kees Kok* belicht de noodzaak van een gedeeld engagement met maatschappelijke en politieke vraagstukken. *Rachel Reedijk* tenslotte analyseert de vraag welke plaats en betekenis een dialoog met de Islam kan hebben binnen de huidige Joods-christelijke dialoog.

☆☆

Programma's seizoen 2010 – 2011

Zondag 19 september 2010

Delft: Klezmerband Di Gojim met het programma 'Roots'.

Locatie: Synagoge Delft, Koornmarkt 12

Tijdstip: 15.00-17.00 uur; uiterlijk 14.45 uur aanwezig zijn

Kosten: € 10,- (incl.koffie of thee) kinderen en CJP € 5,-

Reserveren en informatie, tel: 06-18991656 of e-mail naar synagogedelft@gmail.com

Maandag 4 oktober 2010

Dordrecht: lezing door drs. Rob J. Wurms over "Het proces Demjanjuk".

Locatie: zaal Maranathakerk, Gravensingel 19, Dordrecht.

Tijdstip: 20.00-22.00 uur

Informatie, tel: 078-6166791

Donderdag 7 oktober 2010

Boskoop: lezing door ds. Simon Schoon over "Durf te kiezen voor Jood én Palestijn".

Locatie: Gebouw De Loods, Zijde 11, achter de Zijdekerk, Boskoop.

Tijdstip: 20.00 uur

Informatie, tel: 0172-212486

Dinsdag 12 oktober 2010

Zwijndrecht: lezing (met beelden) door ds. A. v.d. Wal over "Synagogen in Nederland".

Locatie: Bethelkerk, Rotterdamseweg 73, Zwijndrecht

Tijdstip: 14.30-16.30 uur

Informatie, tel: 078-6176305

Dinsdag 12 oktober 2010

Utrecht: 1^e van een serie van drie educatieve avonden met Tirtzah Middleton (Joods Liberale Gemeente Utrecht) over "De Joodse Messiasverwachting".

Locatie: ORKA, Mariahoek 17, Utrecht.

Tijdstip: 19.30-22.00 uur (koffie vanaf 19.00 uur)

Kosten: bijdrage van € 2,- voor de koffie

Informatie: hrmaanen@xs4all.nl

Woensdag 13 oktober 2010

Wassenaar: lezing door drs. Ruben Verhasselt over "joodse vertaalkunde van de Septuagint tot aan de doorbraak van de Israëlitische literatuur in Nederland".

Locatie: Koorruïne van de Dorpskerk, Plein 3, Wassenaar.

Tijdstip: 20.00 uur

Kosten: € 7,50

Informatie, tel: 070-5111970

Woensdag 13 oktober 2010

Leiden: lezing door mevrouw S. Martel over "Sterk als de dood".

Locatie: Synagoge, Levendaal 14, Leiden.

Tijdstip: 20.00-22.00 uur

Informatie, tel: 023-5842323

Zondag 17 oktober 2010

Delft: Lucette van den Berg met Jiddische liederen, gecomponeerd door Mikhoel Felsenbaum.

Begeleiding door gitarist Reinout Vrijhoef en violiste Madelien Verheij.

Locatie: Synagoge Delft, Koornmarkt 12

Tijdstip: 15.00-17.00 uur; uiterlijk 14.45 uur aanwezig zijn

Kosten: € 10,- (incl.koffie of thee) kinderen en CJP € 5,-

Reserveren en informatie, tel: 06-18991656 of e-mail naar synagogedelft@gmail.com

Maandag 25 oktober 2010

Alphen a/d Rijn: 1^e avond met rabbijn dr. Tzvi Marx over: "Galaten, een anti-Joodse brief?" (Joodse visie)

Locatie: Goede Herderkerk, Ten Harmsenstraat 16, Alphen a/d Rijn.

Tijdstip: 20.00 uur

Kosten: € 4,-, excl. koffie/thee

Informatie, tel: 0172-212486

Donderdag 4 november 2010

Oud-Beijerland: concert van The Jewish Music Band o.l.v. Hans Schnabel.

Locatie: De Open Hof, W.van Vlietstraat 2a, Oud-Beijerland

Tijdstip: 19.30 uur; zaal open vanaf 19.00 uur

Kosten: toegang vrij, collecte na afloop

Informatie, tel: 0186-614479

Maandag 8 november 2010

Alphen a/d Rijn: 2^e avond met rabbijn dr. Tzvi Marx over: "Galaten, een anti-Joodse brief?" (Joodse visie)

Locatie: Goede Herderkerk, Ten Harmsenstraat 16, Alphen a/d Rijn.

Tijdstip: 20.00 uur

Kosten: € 4,-, excl. koffie/thee

Informatie, tel: 0172-212486

Dinsdag 9 november 2010

Sliedrecht: lezing door dr. H. Vreekamp over zijn boek "De tovenaars en de dominee".

Hoe balanceert de kerk tussen heidendom en onopgeefbare verbondenheid met Israël?

Locatie: De Voorhof, Middeldiepstraat/hoek Oranjestraat.

Tijdstip: 20.00 uur

Informatie, tel: 0180-418166 of p.a.pols@versatel.nl

Woensdag 10 november 2010

Wassenaar: 1^e bijeenkomst in een serie van vier middagen: leerhuis met ds. Bert Schüssler over "Gebeden in Jodendom en Christendom".

Locatie: Messiaskerk, Zijlstraat 57, Wassenaar.

Tijdstip: 14.00-16.00 uur

Kosten: € 25,- voor vier middagen

Aanmelden bij het secretariaat, tel: 070-5111970

Donderdag 11 november 2010

Rotterdam: lezing door ds. Kees-Jan Roodenburg, van 2003-2010 als Israëlconsulent verbonden aan het CIS (Centrum voor Israël Studies), Jeruzalem.

Locatie: Verrijzeniskerk, Springerstraat 340, Rotterdam-Alexander.

Tijdstip: 20.00 uur

Informatie, tel: 0180-515649

Zondag 14 november 2010

Delft: concert door Mir Tsvey; sopraan Josine Franken en pianist Leo Driessenaar met een mix van Jiddische en Sefardische liederen.

Locatie: Synagoge Delft, Koornmarkt 12

Tijdstip: 15.00-17.00 uur; uiterlijk 14.45 uur aanwezig zijn

Kosten: € 10,- (incl.koffie of thee) kinderen en CJP € 5,-

Reserveren en informatie, tel: 06-18991656 of e-mail naar synagogedelft@gmail.com

Dinsdag 16 november 2010

Zwijndrecht: lezing (met beelden) door ds. H. de Jong over "Openbaring zonder Israël? Het boek Openbaring tussen Kerk & Israël".

Locatie: Bethelkerk, Rotterdamseweg 73, Zwijndrecht

Tijdstip: 14.30-16.30 uur

Informatie, tel: 078-6176305

Woensdag 17 november 2010

Den Haag: lezing met powerpointpresentatie en muziek door drs. J. van de Kamp over "Kosjer Nederlands".

Locatie: Triumfatorkerk, Juliana van Stolberglaan 154/ hoek Laan van Nieuw Oost-Indië

Tijdstip: 20.00-22.00 uur

Informatie, tel: 015-2136290

Donderdag 18 november 2010

Hendrik Ido Ambacht: lezing door ds. J. Koppelaar uit Abbenbroek over "Israël en de eindtijd".

Locatie: Elimkerk, Jan Wissenslaan 7, Hendrik Ido Ambacht.

Tijdstip: 19.45 uur

Informatie, tel: 078-6816501

Maandag 22 november 2010

Dordrecht: lezing door mevrouw rabbijn Marianne van Praag over "Vrouwenemancipatie binnen het Jodendom".

Locatie: zaal Maranathakerk, Gravensingel 19, Dordrecht.

Tijdstip: 20.00-22.00 uur

Informatie, tel: 078-6166791

Woensdag 24 november 2010

Wassenaar: 2^e bijeenkomst in een serie van vier middagen: leerhuis met ds. Bert Schüssler over "Gebeden in Jodendom en Christendom".

Locatie: Messiaskerk, Zijllaan 57, Wassenaar.

Tijdstip: 14.00-16.00 uur

Kosten: € 25,- voor vier middagen

Aanmelden bij het secretariaat, tel: 070-5111970

Zondag 12 december 2010

Delft: Chanoekaprogramma met sopraan Lija Hirsch en dominee Nico ter Linden.

Muzikale begeleiding door harpiste Geertru Pasveer en violist Peter de Leeuw.

Locatie: Synagoge Delft, Koornmarkt 12

Tijdstip: 15.00-17.00 uur; uiterlijk 14.45 uur aanwezig zijn

Kosten: € 10,- (incl.koffie of thee) kinderen en CJP € 5,-

Reserveren en informatie, tel: 06-18991656 of e-mail naar synagogedelft@gmail.com

Dinsdag 11 januari 2011

Utrecht: 2^e van een serie van drie educatieve avonden met Tirtzah Middleton (Joods Liberale Gemeente Utrecht) over "Mosje, de grootste profeet".

Locatie: ORKA, Mariahoek 17, Utrecht.

Tijdstip: 19.30-22.00 uur (koffie vanaf 19.00 uur)

Kosten: bijdrage van € 2,- voor de koffie

Informatie: hrmaanen@xs4all.nl

Woensdag 12 januari 2011

Wassenaar: 3^e bijeenkomst in een serie van vier middagen: leerhuis met ds. Bert Schüssler over "Gebeden in Jodendom en Christendom".

Locatie: Messiaskerk, Zijllaan 57, Wassenaar.

Tijdstip: 14.00-16.00 uur

Kosten: € 25,- voor vier middagen

Aanmelden bij het secretariaat, tel: 070-5111970

Woensdag 12 januari 2011

Den Haag: lezing met powerpointpresentatie door Ruud Bartlema, kunstenaar en theoloog. "De kleuren van de ziel; de schilderkunst van Marc Chagall".

Locatie: Triumfatorkerk, Juliana van Stolberglaan 154/ hoek Laan van Nieuw Oost-Indië

Tijdstip: 20.00-22.00 uur

Informatie, tel: 015-2136290

Zondag 16 januari 2011

Delft: Klezmerprogramma met Klezmajeur. Cora v.d. Berg, viool en zang, Erwin Engelsma, klarinet en zang, Heleen 't Hart, accordeon, Onno van Hagen, contrabas.

Locatie: Synagoge Delft, Koornmarkt 12

Tijdstip: 15.00-17.00 uur; uiterlijk 14.45 uur aanwezig zijn

Kosten: € 10,- (incl.koffie of thee) kinderen en CJP € 5,-

Reserveren en informatie, tel: 06-18991656 of e-mail naar synagogedelft@gmail.com

Maandag 17 januari 2011

Wassenaar: lezing door mevrouw rabbijn Marianne van Praag over "Mijn Jodendom".

Locatie: 'Sion', aanbouw aan de St. Jozefkerk, Parklaan, Wassenaar.

Tijdstip: 20.00 uur

Kosten: € 7,50

Informatie, tel: 070-5111970

Dinsdag 18 januari 2011

Zwijndrecht: lezing door ds. S. de Vries over "De comeback van Paulus" (over diens Joodse genen)

Locatie: Bethelkerk, Rotterdamseweg 73, Zwijndrecht

Tijdstip: 14.30-16.30 uur

Informatie, tel: 078-6176305

Maandag 24 januari 2011

Dordrecht: lezing door prof.dr. Herman van Praag over "Jodenhaat en Zionshaat".

Locatie: Locatie: zaal Maranathakerk, Gravensingel 19, Dordrecht.

Tijdstip: 20.00-22.00 uur

Informatie, tel: 078-6166791

Woensdag 26 januari 2011

Wassenaar: 4e bijeenkomst in een serie van vier middagen: leerhuis met ds. Bert Schüssler over "Gebeden in Jodendom en Christendom".

Locatie: Messiaskerk, Zijlleen 57, Wassenaar.

Tijdstip: 14.00-16.00 uur

Kosten: € 25,- voor vier middagen

Aanmelden bij het secretariaat, tel: 070-5111970

Donderdag 27 januari 2011

Oud-Beijerland: lezing door mevrouw rabbijn Marianne van Praag van de Liberaal Joodse Gemeente Den Haag.

Locatie: De Open Hof, W.van Vlietstraat 2a, Oud-Beijerland

Tijdstip: 19.30 uur; zaal open vanaf 19.00 uur

Kosten: toegang vrij, collecte na afloop

Informatie, tel: 0186-614479

Dinsdag 8 februari 2011

Zwijndrecht: lezing door ds. C. Romkes over "Wees heilig" (voorschriften en verhalen van Deuteronomium tot 2 Koningen).

Locatie: Bethelkerk, Rotterdamseweg 73, Zwijndrecht

Tijdstip: 14.30-16.30 uur

Informatie, tel: 078-6176305

Zondag 13 februari 2011

Delft: Onemanshow 'Sores, gein en mazzel' door saxofonist en theaterman Luc van Gessel. Met liederen, sketches en saxofoon.

Locatie: Synagoge Delft, Koornmarkt 12

Tijdstip: 15.00-17.00 uur; uiterlijk 14.45 uur aanwezig zijn

Kosten: € 10,- (incl.koffie of thee) kinderen en CJP € 5,-

Reserveren en informatie, tel: 06-18991656 of e-mail naar synagogedelft@gmail.com

Maandag 14 februari 2011

Alphen a/d Rijn: lezing door ds. E. Baljet over: "Galaten, een anti-Joodse brief?"
(christelijke visie)

Locatie: Goede Herderkerk, Ten Harmsenstraat 16, Alphen a/d Rijn.

Tijdstip: 20.00 uur

Kosten: € 4,- excl. koffie/thee

Informatie, tel: 0172-212486

Donderdag 24 februari 2011

Oud-Beijerland: lezing door drs. R.M. Naftaniel, directeur van het CIDI (Centrum Informatie en Documentatie over Israël).

Locatie: De Open Hof, W.van Vlietstraat 2a, Oud-Beijerland

Tijdstip: 19.30 uur; zaal open vanaf 19.00 uur

Kosten: toegang vrij, collecte na afloop

Informatie, tel: 0186-614479

Maandag 28 februari 2011

Alphen a/d Rijn: 2e avond met ds. Baljet over: "Galaten, een anti-Joodse brief?"
(christelijke visie)

Locatie: Goede Herderkerk, Ten Harmsenstraat 16, Alphen a/d Rijn.

Tijdstip: 20.00 uur

Kosten: € 4,- excl. koffie/thee

Informatie, tel: 0172-212486

Dinsdag 8 maart 2011

Utrecht: 3^e van een serie educatieve avonden met Tirtzah Middleton (Joods Liberale Gemeente Utrecht) over "Esther".

Locatie: ORKA, Mariahoek 17, Utrecht.

Tijdstip: 19.30-22.00 uur (koffie vanaf 19.00 uur)

Kosten: bijdrage van € 2,- voor de koffie

Informatie: hrmaanen@xs4all.nl

Maandag 14 maart 2011

Dordrecht: lezing door rabbijn Jacob F. Friedrich over "De zeven Noachitische geboden".

Locatie: Locatie: zaal Maranathakerk, Gravensingel 19, Dordrecht.

Tijdstip: 20.00-22.00 uur

Informatie, tel: 078-6166791

Zondag 20 maart 2011

Delft: lezing door Jits van Straten over zijn boek 'De herkomst van de Asjkenazische Joden, de controversie opgelost'.

Locatie: Synagoge Delft, Koornmarkt 12

Tijdstip: 15.00-17.00 uur; uiterlijk 14.45 uur aanwezig zijn

Kosten: € 10,- (incl.koffie of thee) kinderen en CJP € 5,-

Reserveren en informatie, tel: 06-18991656 of e-mail naar synagogedelft@gmail.com

Dinsdag 22 maart 2011

Wassenaar: lezing door ds. Deodaat van der Boon over "Antisemitisme en Verzet in WO II".

Locatie: Kooruïne van de Dorpskerk, Plein 3, Wassenaar.

Tijdstip: 20.00 uur

Kosten: € 7,50

Informatie, tel: 070-5111970

Dinsdag 22 maart 2011

Zwijndrecht: lezing door dr. W.S. Duvekot over "Joodse geleerden over het Nieuwe Testament".

Locatie: Bethelkerk, Rotterdamseweg 73, Zwijndrecht

Tijdstip: 14.30-16.30 uur

Informatie, tel: 078-6176305

Donderdag 31 maart 2011

Oud-Beijerland: lezing door rabbijn mr. Menno ten Brink uit Amstelveen

Locatie: De Open Hof, W.van Vlietstraat 2a, Oud-Beijerland

Tijdstip: 19.30 uur; zaal open vanaf 19.00 uur

Kosten: toegang vrij, collecte na afloop

Informatie, tel: 0186-614479

Zaterdag 9 april 2011

Wassenaar: excursie naar het Corrie ten Boom Museum "De Schuilplaats" in Haarlem.

Informatie, tel: 070-5111970

Donderdag 14 april 2011

Mijnsheerenland: lezing door prof.dr. Simon Schoon

Locatie: De Pastorije (achter de Laurentiuskerk), Kerkplein 3271, Mijnsheerenland.

Tijdstip: 20.00 uur

Informatie, tel: 0180-721218

Zondag 17 april 2011

Delft: Muzikale vertelvoorstelling 'De smaak van het paradijs' door Gottfrid van Eck.

Vertelling naar een roman van de Jiddische auteur Itsik Manger, omlijst met klezmermuziek.

Gottfrid van Eck, klarinet, Pit Hermans, cimbaal en Tessa Zoutendijk, viool.

Locatie: Synagoge Delft, Koornmarkt 12

Tijdstip: 15.00-17.00 uur; uiterlijk 14.45 uur aanwezig zijn

Kosten: € 10,- (incl.koffie of thee) kinderen en CJP € 5,-

Reserveren en informatie, tel: 06-18991656 of e-mail naar synagogedelft@gmail.com

Zondag 15 mei 2011

Delft: Klezmer-, Balkan- en zigeunermuziek door Trio C Tot De Derde.

Carel den Hertog, viool, Capar terra, klarinet, Coos Lettink, accordeon.

Locatie: Synagoge Delft, Koornmarkt 12

Tijdstip: 15.00-17.00 uur; uiterlijk 14.45 uur aanwezig zijn

Kosten: € 10,- (incl.koffie of thee) kinderen en CJP € 5,-

Reserveren en informatie, tel: 06-18991656 of e-mail naar synagogedelft@gmail.com

Kalender Joodse feest-en gedenkdagen (het jaar 5771)

Rosj Hasjana	(Nieuwjaar)	9 en 10 september
Jom Kippoer	(Grote Verzoendag)	18 september
Soekot	(Loofhuttenfeest)	23 t/m 30 september
Simchat Tora	(Vreugde der Wet)	1 oktober
Chanoeka	(Inwijdingsfeest)	2 t/m 9 december
Poeriem	(Lotenfeest)	20 en 21 maart

Interessante websites

www.appelkerkenisraël.nl

www.cjo.nl

www.ojec.org

www.folkertsmaastricht.nl

www.stichting-come.nl

www.jehoedaservices.com

U kunt uw post, artikelen (liefst per e-mail) en vragen richten aan de voorzitter van de provinciale commissie Kerk & Israël:

Mevr. L.L. van der Linden-'t Hart
Melkwit 3
2718 AP Zoetermeer
tel: 079-3611865
e-mail: lindenhart@hetnet.nl

Informatie over Kerk & Israël ook op de website www.pkn.nl/kerkenisrael

